

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 1 p. 71-74, Spring 2023

Süleyman ve Divanı Üzerine On Solomon and His Divan

DOI: 10.5281/zenodo.8209792

Tanıtım Yazısı /
Book Launches

Makale Geliş Tarihi / 30.06.2023
Article Arrival Date

Makale Kabul Tarihi / 12.07.2023
Article Accepted Date

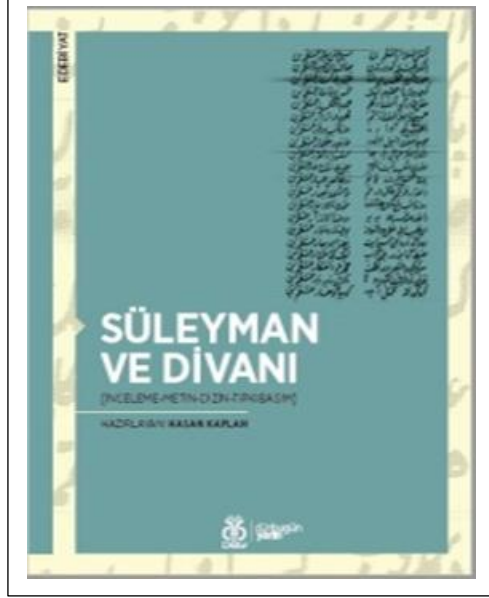
Makale Yayın Tarihi / 31.07.2023
Article Publication Date

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Özlem Yolaçan Şafak
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
ozlemedb01@gmail.com

ORCID ID

0000-0003-0099-4749

Kaplan, Hasan (2021). Süleyman ve Divanı [İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım]. İstanbul: DBY Yayınları. “15x21” cm ölçülerinde, 512 sayfadan oluşan kitap, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Süleyman’ın Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dili; ikinci bölümde Süleyman Divanı’nın Şekil Özellikleri; üçüncü bölümde Süleyman Divanı’nda Muhtevaya Dair Dikkatler; dördüncü bölümde Süleyman Divanı metni yer almaktadır. Çalışmanın sonuna işlevsel bir dizin ve eserin tıpkıbasımı eklenmiştir.

Süleyman’ın Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dili adlı ilk bölümde, geniş bir literatür taraması yapan Kaplan, klasik kaynakların verdiği bilgileri aynen aktarıp tekrarlamak yerine muhtelif ipuçlarını yorumlayıp değerlendirerek şairin biyografisini kurmuştur.

Bu bölümde ilk olarak divan nüshasının Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğunda “Koca Derviş Paşa” adına kayıtlı olduğundan bahsedilmiştir. Mecmuanın başının ve sonunun bulunmaması, derkenar notlarında şair veya müstensih hakkında bilgilerin olmaması, Derviş Paşa’nın şiirlerinde mahlas kullanması, Kaplan’a bu divan nüshasının başka bir şaire ait olduğunu ve kataloğa yanlış kaydedildiğini düşündürmüştür. Şairin ismi, yaşadığı yüzyıl bilinmediğinden mecmuanın kendisini ve şiirlerini hareket noktası alan Kaplan, şairin bazı şiirlerinde tevriyeli kullandığı “Süleyman” isminin duruma/manaya göre kullanıldığı yerlerde mahlas olarak çıkarılabildiğini; şairin hüsn-i tahallüs ve telmihle kendi ismine gönderme yaptığını ifade etmiştir. Şairin adı, Farsça bir gazelin makta beytinden, bir rubai ve terci-bentten hareketle tespit edilmiştir. Kaplan, biyografik eserlerde kendisine dair bir bilgi yer almayan Süleyman’ın biyografisini şiirleri üzerine yaptığı geniş inceleme neticesinde oluşturabilmiş, böylece şaire dair bazı bilinmezleri giderebilmiştir. Şairin adı belirlendikten sonra *Şuara Tezkireleri, Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* ve *TEİS* (Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü) taranmış ancak şaire dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Süleyman’ın hangi yüzyılda yaşadığı sualine mecmuanın kendisi “mecmua-i devâvîn” ve şairin söylediği nazireler cevap olmuştur. Mecmuayı tertip eden kişi (mürettip/musannif), 17. yüzyıl şairlerinden Nâ’ili, Şeyhülislam Bahâî, Vecdî, İsmetî, Tayyibî’nin şiirlerine yer vermiştir. Süleyman da on yedinci yüzyılda yaşamış şairlere nazire söylemiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 1 p. 71-74, Spring 2023

Kitapta Süleyman'ın edebî kişiliği, şairin nazireleri üzerinden ele alınmıştır. Nâbî ve Mezâkî nazire halkasından bir şair olarak değerlendirilen Süleyman, Nâbî muakkibi bir şairdir. O, Nâbî'nin hikemî gazellerinden ziyade âşıkane gazellerini tanzir etmiştir (Kaplan, 2020: 198). Süleyman; Vecdî, Şeyhülislam Bahâyî, Şeyhülislam Yahyâ, Tecellî, Vahyî, Sabrî, Abdî, Mezâkî, İsmetî, Nâ'îli Neşâtî gibi farklı üslup ve çevreden birçok şaire nazire söylemiştir. Kaplan, zemin veya model şiirlerle nazireleri karşılaştırmış, şiirler arasındaki ilişkiyi türlü yönlerden ortaya koymuştur. Bu bölümde *Mezâkî'nin Nazire Halkasından Bir Şair Olarak Süleyman ve Nâbî'nin Muakkibi Bir Şair Olarak Süleyman* başlıkları nazireye dair farklı değerlendirmeler içermesi yönüyle dikkati çekmektedir (Kaplan, 2021: 26-102).

Süleyman ve Divanı'nda *Dil ve Anlatım* bölümü şu başlıklar altında ele alınmıştır: *İkilemeler, Tekrarlar, Deyimler, İktibaslar, Terkipler*. Dil ve anlatımında klasik üslubun belirleyici olduğunu vurgulayan yazar, şairin Türkçenin anlatım imkânlarını kullandığını ve zarif bir söyleyişe sahip olduğunu ifade etmiştir.

Süleyman Divanı'nın Şekil Özellikleri başlığı altında ele alınan konular: *Nazım Şekilleri, Aruz, Kafiye, Redif*'tir. Şairin *Divan*'ında "kaside" başlıklı müstakil şiirler yoktur. Şiirler incelendiğinde *Divan*'da üç bölümden oluşan bir yapı görülmüştür: Gazel tipi kafiyeli şiirlerden sonra rubailere, ardından kafiye harflerine göre gazellere geçilmiştir. Kaplan, gazel tipi kafiyeli şiirleri sıralanmış hususiyetinden ve muhtevasından hareketle "kaside" olarak değerlendirmiş ve bunların adedinin 6 olduğunu vurgulamıştır. Bu şiirlerin türleri naat, münazara, mersiye, şefaathane ve methiyedir. Kaside olarak değerlendirilen şiirlerin konu başlığı, aruz ölçüsü, kafiye ve redifi tespit edilmiştir. *Naat* ve *Münazara* alt başlığını açan yazar, bu iki şiirin anlam dünyasına girerek şairin kasidede Nef'î'den istifade ettiğini söylemiştir.

Divan'da yer alan diğer şiirler; 68 gazel (2'si Farsça), 1 terci-bent, 150 rubai, 14 müfrettir (2'si Farsça). Kaplan, *Gazel* bölümünde gazellerin birim sayısı, harflere göre dağılımı, bu tercihlerin geleneğe uygunluğu ve öne çıkan özelliklerine dikkat çekmiştir. Muhteva kısmında şiirlerin anlam dünyasını açıklamış, şairin kendine has bir anlatım tarzı olduğunu ifade etmiştir. *Divan*'ında redd-i matlaları (8) ile öne çıkan Süleyman, klasik Türk edebiyatı şairleri arasında bu kullanımda üçüncü sıradadır. Ancak şiir sayısı dikkate alındığında Süleyman'ın klasik Türk edebiyatında en yüksek oranda redd-i matla yapan şair olduğu görülmüştür. Bu tespit, edebiyatımızda güncellenmesi gereken bilgiler arasında olduğu da ifade edilmiştir.

Süleyman Divanı'nda terki-bent başlığı taşıyan şiir, kafiye düzeni bakımından gazel tipi kafiyelendirilmiş bir şiirdir. Her bendin sonunda bir beytin aynen tekrarlandığı görülmüştür. Bu özellik terci-bentlere özgü bir durum olduğundan şiirin nazım biçimi terci-bent olarak değerlendirilmiştir. Kitabın üçüncü bölümünde yer alan *Aile Fertlerine Gözyaşı: Mersiye ve Figaniye* adlı başlıkta terci-bendin muhtevası ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 1 p. 71-74, Spring 2023

Süleyman ve Divanı'nda *Rubailerde Muhteva* dikkati çeken bir diğer başlıktır. Çalışmada rubailerin muhtevasına geniş bir yer ayrılmıştır (Kaplan, 2021: 151-187). Bu başlıklar şu şekildedir: *Münacat, Hz. Muhammed'e Methiye, Mucizat-ı Nebî, Miraciye, Diğer Peygamberlere Methiye, Din Büyüklerine Methiye, Tasavvufî Rubailer, Âşıkane Rubailer, Rindane Rubailer, Bahariye, Şikâyet, Hicviye, Fahriye, Nasihat. Süleyman Divanı*'nda *rubai* başlığı altında 150 şiir vardır. Bu şiirlerin 148'i Türkçe, 2'si Farsçadır. Rubailerin tamamı "mef'ûlü" ile başlayan ahreb kalıbıyla yazılmıştır. En çok kullanılan aruz kalıpları, bu kalıpların şiir ve mısralara göre dağılımı maddeler halinde açıklanmıştır. *Üç beyitlik Rubailer Olur mu?* konu başlığında Kaplan, rubailerde sınırların zorlandığına, farklı denemelerin yapıldığına dikkat çekmiştir. Süleyman'ın iki şiiri üç beyit olup aa xa xa kafiye düzeninde yazılmış bir gazeldir. Süleyman bu şiirlere gazeller arasında değil rubailer arasında yer vermiştir.

Rubai nazım şekline özgü bir konu olmasa da bu nazım şekliyle şairler tevhit, münacat, naat, nasihatname gibi türlerde; âşıkane, rindane, sufıyane gibi tarzlarda şiir söylemişlerdir. Kaplan, Süleyman'ın rubailerini hem tür hem de tarz bakımında ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Hz. Muhammed'den söz edilen rubailer naat, mucizat, miraciye ve şefaaname türündedir. *Süleyman Divanı*'nda kasideler bölümünde 3, rubailer arasında 46 naat bulunmaktadır. Şair bu şiirlerde Hz. Peygamber hakkındaki hadis ve ayetlere telmihte bulunmuş, bazen lafzen bazen manen iktibaslara yer vermiştir. Bu hususlar dipnotlarda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Aruz vezni ve uygulamaları *İmale, Zihaf, Ulama, Med, Teşdid, Tahfif, Tahrik, Teskin, Tenkis, Aruz İmlası* gibi alt başlıklarda ele alınmıştır. Şairin şiirlerinde kullandığı bahir ve kalıplar, kafiye sesleri ve redifler tabloda gösterilmiştir. Süleyman'ın bu tercihleri istatistik verilerle ortaya konmuştur. Şairin veya müstensihin aynı kelimeyi farklı beyitlerde vezni dikkate alarak farklı şekillerde yazdığını tespit eden Kaplan, bu kısımda aruz imlasına dair vurguda bulunmuştur.

Kitabın bir diğer bölümü *Süleyman Divanı*'nda *Muhtevaya Dair Dikkatler*'dir. Alt başlıklarda *Aile Fertlerine Gözyaşı: Mersiye ve Figaniye, Kadeh Şikeste Dil Şikeste, Mevlevîliğe ve Hak Âşıklarına Methiye, Bir Yemeğe Methiye: Kalye* konuları işlenmiştir. Kaplan, bu şiirlerde şairin hayatına dair bazı tespitlerde bulunmuştur. Yazar, işlevsiz bir inceleme yerine *Divan*'da öne çıkan muhtevaya dair unsurları ayrı bir başlık altında detaylı bir şekilde açıklayarak okuyucunun dikkatine sunmuştur.

Dördüncü bölümde *Nüsha Tavsifi, Metnin Kuruluşunda İzlenen Yollar ve Metin* kısmı yer almaktadır. Metnin kuruluşunda izlenen yollar yazar tarafından madde madde açıklanmıştır. Bölümün sonunda metne yer verilmiş, işlevsel bir dizinle okuyucuya kolaylık sağlanmıştır. Dizin hazırlanmasında gözetilen esaslar sıralanarak okuyucuya dizin kullanımı konusunda yol gösterilmiştir. Kitabın sonunda *Divan*'ın tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Son olarak karşılaştığı tüm zorluklara rağmen klasik Türk edebiyatında bilinmeyen bir şairin tanınmasına vesile olan Doç. Dr. Hasan Kaplan hocamızı tebrik ediyor, *Süleyman ve Divanı*'nın ilim âleminde istifade edenlerinin çok olmasını diliyorum.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 1 p. 71-74, Spring 2023

KAYNAKÇA

Kaplan, Hasan. (2020). Nâbî'nin Bilinmeyen Bir Muakkibi: Süleyman ve Şairin Nâbî'ye Nazireleri. *Hikmetakademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Sayı 13, s. 176-211.

Kaplan, Hasan (2021). *Süleyman ve Divanı [İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım]*. İstanbul: DBY Yayınları.